

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1955

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνήλθεν εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῇ 27^ῃ Ὀκτωβρίου ἐ.ξ., ὥρα 6^ῃ μ.μ., πρὸς ἑορτασμὸν τῆς Ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940.

Ἀπουσιάζοντος τοῦ **Προέδρου** προήδρευσε τῆς συνεδρίας ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. **Κωνστ. Ἀ. Ρωμαῖος**.

Εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον παρέστησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Ἀχιλλεὺς Γεροκωστόπουλος, ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Εὐάγγελος Καλαντζῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Κωνστ. Ροδόπουλος, ὁ Μητροπολίτης Πάφου κ. Φωτίου, ὁ Μητροπολίτης Σάμου κ. Εἰρηναῖος, οἱ Πρωτάνεις καὶ Καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἀνώτατοι διοικητικοί, στρατιωτικοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι.

Ὁ κ. **Κ. Ἀ. Ρωμαῖος** μετὰ σύντομον, ὡς κατωτέρω, εἰσήγησίν του περὶ τῆς γενικῆς σημασίας διὰ τὸ Ἔθνος τοῦ πανηγυριζομένου ἱστορικοῦ γεγονότος, ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. **Γεώργ. Ἀθανασιάδην-Νόβαν**, ὅστις ὠμίλησεν ἔχων ὡς θέμα «τὸ Ἱστορικὸν νόημα τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου».

★

Ἡ Εἰσηγήσις τοῦ Προεδρευόντος

ΚΩΝΣΤ. Α. ΡΩΜΑΙΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν συνορτάζει μετὰ τὸ Πανελλήνιον τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἐπέτειον τῆς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1940.

Ἡ σημερινὴ ἑορταστικὴ ἐπέτειος, ἡ ἑνδεκάτη ἀπὸ τοῦ 1944, διακρίνεται ἀπὸ ὅλας τὰς προηγηθείσας δέκα κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ Ἔθνος εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ψυχικὴν πίεσιν καὶ δοκιμασίαν, ὅπως κατὰ τὰς πα-

ραμονάς τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ 1940. Τότε εἴχομεν τὴν βάρβαρον ἐνέδραν τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς Ἑλλης καὶ κατὰ τὸν περασμένον Σεπτέμβριον ὑπέστημεν τὰς ἀνηκούστους καὶ φρικαλέας βαρβαρότητας τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου.

Μὲ πολλὴν πικρίαν καὶ ἔντονον συγκρατημένην ἀγανάκτησιν ἐδέχθη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τὰ ἀπίστευτα γεγονότα τῆς 6^{ης} Σεπτεμβρίου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην, ὅπου πολλαὶ περιουσίαι χιλιάδων ὁμογενῶν διηρπάγησαν καὶ κατεστράφησαν, ὑβρίσθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον, ἐκάησαν καὶ κατεκρημνίσθησαν πολλαὶ ἐκκλησίαι, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἀξιόλογα ἱστορικὰ ἱδρύματα, καὶ τάφοι ἀκόμη ἠνοιχθησαν, καὶ ἄλλαι βδελυγμίαι ἔγιναν ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ τρίτης ἀλώσεως τῆς παλαιᾶς βασιλίδος τῶν πόλεων.

Τοῦτο τὸ δημόσιον πένθος ἐπενθήσαμεν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Καὶ ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἀμέσως προήλθεν εἰς ἔκδοσιν ψηφίσματος διαμαρτυρίας, ὅπου ζωηρότατα ἐξέφρασε τὴν λύπην αὐτῆς καὶ τὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὰς τεραστίας ὑλικὰς καὶ μάλιστα τὰς ἠθικὰς ζημίας παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τὸ ψήφισμα ἀπεστάλη πρὸς τὸν τύπον καὶ τὰς ξένας Ἀκαδημίας ἐν μεταφράσει εἰς οἰκείαν ἐκάστοτε γλῶσσαν, ἀγγλικήν, γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἰταλικήν.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ ἔθνικόν φρόνημα τονώνεται καὶ κρατεῖται ὑψηλὸν μὲ τοὺς εὐγενεῖς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας, ὁποῖοι ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ Ἑλληνικοί, καὶ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας. Ἄλλ' ἐπίσης βέβαιον εἶναι, ὅτι τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν κεντρίζει καὶ συσφίγγει τοὺς ἔθνικοὺς δεσμοὺς ἢ κατάφορος ἀδικία, ἢ συμφορὰ καὶ αἰ θυσίαι. Τούτου ὑπάρχουν πολλὰ παραδείγματα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ πρόχειρα εἶναι εἰς πάντας, ἢ μικρασιατικὴ καταστροφή καὶ ὁ ἀπαίσιος ἐφιάλτης τῶν ἐτῶν τῆς Κατοχῆς. Ἔτσι καὶ μέσα εἰς τὰ τελευταῖα λυπηρὰ γεγονότα ὑπάρχει καὶ κάτι καλὸν καὶ χρήσιμον. Τὸ Ἔθνος, πληγωμένον μὲ τὰς τόσας ὑλικὰς ζημίας καὶ τραυματισμένον εἰς τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καὶ τὰ ὄσια, ἐπῆρεν ἐπίγνωσιν τῆς ἀνωτερότητός του. Καὶ ἡ λαμπρὰ στάσις του ἀπέναντι τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος ἀπέβη λαμπροτέρα καὶ ἠθικῶς ἀκλόνητος μὲ τὴν ἔκδηλον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὀχλοκρατικὴν βίαν, τὰ σοφιστεύματα ἢ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἄλλων. Δὲν ἐπεδίωξεν οὔτε θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἐπιτύχῃ ἐπέκτασιν τοῦ κράτους καὶ νὰ προσαρτήσῃ δι' ὄλων τῶν μέσων ξένην δῆθεν χώραν, ὅπως χαρακτηρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν μεγαλὸνησον. Ὑπεστήριξε καὶ θὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν νομίμων μέσων, ὅπως ἓνας λαὸς ἱστορικὸς καὶ ὠριμος

είς πολιτισμόν μὴ ὑπάγεται εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ ἓνα ξένον λαόν, τοῦ ὁποίου καθόλου δὲν εἶναι κατώτερος. Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα εἶναι κατὰ τὴν παγκόσμιον ἀντίληψιν ἀκαταμάχητον καὶ μὲ τοῦτο τὸ ὄπλον ἀφεύκτως θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας ἠκούσθη ἡ βαρυσήμαντος ἀλήθεια ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἔθνος τῆς Εὐρώπης δὲν ἀποκατεστάθη ἐλευθερον μὲ τόσον αἷμα καὶ θυσίας ὅσον τὸ Ἑλληνικόν. Ἡ αἱματοποτισμένη αὐτὴ ἐλευθερία εἶναι διὰ τοῦτο δι' ἡμᾶς ταυτόσημη μὲ τὴν ζωήμας καὶ οὐδέποτε θὰ τὴν ἐγκαταλείψωμεν. Καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Κύπρου εἶναι μέρος οὐσιαστικὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μὲ τὴν καταβύθισιν τῆς Ἑλλης τὸ Ἑλληνικόν ἔθνος ἐξήρθη ἠνωμένον ἀρρήκτως εἰς μέγα ἠθικὸν ὕψος, ὥστε, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ ἐγνώριζε τὴν δυσμένειαν καὶ τὰς μεγάλας δυνάμεις τοῦ εἰσβολέως, νὰ τὰς καταφρονήσῃ καὶ καταγάγῃ νίκην παγκοσμίως ἀναγνωρισθεῖσαν.

Τὸ ἱστορικὸν νόημα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου μέλλει τώρα ἐνώπιόν σας νὰ ἀναπτύξῃ.

Ὁ κ. Ἀθανασιάδης-Νόβας ἔχει τὸν λόγον.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
ΓΕΩΡΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ - ΝΟΒΑ

«Μυστηριώδες εργαστήριο τοῦ Θεοῦ» ἔχουν ἀποκαλέσει τὴν Ἱστορία. Καὶ πραγματικὰ τὸ μεγαλοφάνταστο δημιουργικὸ τῆς ἔργο ξεπερνᾷ τὴ δύναμι τῆς λογικῆς τοῦ Ἀνθρώπου, ἀπλώνεται στὶς διαστάσεις τοῦ Ἀπείρου, ταυτίζεται μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Σύμπαντος...

Μποροῦμε νὰ τὴ φανταστοῦμε σὰν μιὰ πολυδύναμη Θεότητα ποῦ μὲ πρωτόγονο πλαστικὸν οἶστρο ἀντιμάχεται τὸν παντοκαταλύτη χρόνον καὶ τὸν ἐξαναγκάζει σὲ συνεργασία. Στὸ παρὸν μεγαλουργεῖ ἡ Ἱστορία, ἀνατρέχει ὅμως στὸ παρελθόν, ἀξιοποιεῖ τὸ κληρονομικὸ του κεφάλαιο καὶ μεταβιβάζει τὶς ζωοποιὲς του δυνάμεις στὸ μέλλον. Μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν αὐτῆ τῶν ἐποχῶν, μὲ τὴ μυστηριακὴ μεταξὺ τους πλοκὴ καὶ ἀλληλοεπίδρασιν, ἐμφανίζει στὸ ἀπέραντον Θέατρο τοῦ Κόσμου τὴν ἐπιβλητικὴν σκηνοθεσίαν ἐνὸς αἰωνίου παρόντος, ὅπου οἱ μεγάλοι πρωταγωνιστὲς διαδραματίζουν ἀκατάπαυστα τὸν ἀθάνατον ρόλον τους.

Εἴτε τὴ Φύσιν, εἴτε τὴ Μοῖραν ἐκπροσωπεῖ κατὰ βάθος στὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς ἡ Ἱστορία, τεχνουργεῖ πάντοτε, μὲ τὴν αὐτόματη λειτουργίαν τῆς, μόνον τὴ θέσιν. Καλεῖται ὁ Ἄνθρωπος νὰ ὑψώσῃ ἀπὸ τῆς συνειδήσεώς του τὰ θεμέλια τῆς ἀντίθεσιν. Καὶ κάθε φορὰ ποῦ τὸ κατορθώνει σὲ βαθμὸν ἐξαίρετον, παράγεται τότε ἡ ἀνώτερη ἐκείνη σύνθεσιν ποῦ πραγματοποιεῖ τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ροὴ τῶν πραγμάτων παρουσιάζεται σὰν ὑλικὸ φυσικὸ φαινόμενο, ποῦ χαλκεύεται στὸ μηχανουργεῖο τοῦ σύμπαντος, ἢ ἀντίδρασιν ὅμως τοῦ Ἀνθρώπου ἐγείρεται σὰν δύναμι πνευματικὴ, σὰν βούλησιν ἠθικὴ, ἐκπηγάζουσα ἀπὸ τῆς ψυχῆς μας τοὺς μυστικὸς κόσμους. Οὔτε ἡ ἰδεοκρατικὴ, οὔτε ἡ ὑλιστικὴ θεωρία μπορεῖ

ν' ἀρνηθῆ ὅτι στὸν ἀνθρώπινο παράγοντα ὀφείλει ἡ Ἱστορία τὴν ἑξαροί της καὶ τὸ κλέος της. Ἐὰν εἶναι ἰσχυρὸ τὸ φυσικὸ της Κράτος, ὁ ἄνθρωπος ἠθικοποίησε κ' ἐνομιμοποίησε τὴν ἰσχύ του, δαμάζοντας τὸν ὑλικὸν ὄγκο καὶ τὴν ὠμὴ βία σὲ σημεῖο τέτοιο, ὥστε νὰ ἀναδώσουν πνευματικὸν αἴτημα καὶ ἠθικὴν ἐπιταγή. Ἡ Ἱστορία σὰν κίνησι ζωῆς θὰ ἦταν μιὰ βάνουση κατεβασιὰ αἵματος, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν τῆς ἐδάνειζε τὴν ψυχὴ του. Ἡ προαιώνια σκληρὴ πάλη τῆς ψυχῆς μὲ τὸν ἄψυχο κόσμο, τοῦ πνεύματος μὲ τὴν ὕλη, ἐδημιούργησε τὸν ἱστορικὸ βίον καὶ τὸν δίδυμο ἀδερφὸ του τὸν πολιτισμὸ — ὑπέρτατο κατόρθωμα τοῦ Ἀνθρώπου!

Παγκόσμιον καὶ πανανθρώπινον ἀποκορυφώνεται στὴν ἐποχὴ μας τῆς Ἱστορίας τὸ πνεῦμα, γεμᾶτο ὑψηλὰ νοήματα καὶ εὐγενικοὺς σκοποὺς. Ἀστράφτει σὰν αἰθέριο σέλας ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἐδάφη τῆς γῆς καὶ τὶς μάζες τῶν ἀνθρώπων. Στὸ φωτεινὸ του πυρῆνα ἐμπερικλείεται ὅλη ἡ κινήτρια δύναμις τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Ἀλλὰ τὸ σέλας αὐτὸ καὶ ἡ μαγικὴ του ἀχτινοβολία δὲν τροφοδοτεῖται μόνον ἀπὸ τὶς ἐκλάμψεις τοῦ πνεύματος, τροφοδοτεῖται κι ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἐξάτμισι τοῦ ρέοντος αἵματος τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Αἰθεροποιημένο ἀνθρώπινον αἶμα εἶναι ἡ πεμπτοσύνη τοῦ πνεύματος τῆς ἱστορίας... Καὶ κανένας Λαὸς δὲν δημιουργεῖ ἱστορία, κανένα Ἔθνος δὲν εἰσέρχεται μὲ νομίμους τίτλους στὸ Πάνθεο τῆς Ἀθανασίας, ἂν δὲν εἶναι ἀνὰ πᾶσα στιγμή ἕτοιμο νὰ ὑποστῆ τὴν ὑπέρτατη θυσία: τὴν ἀδίσταχτη προσφορὰ αἵματος γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τῆς Ἀλήθειας, τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Δικαιοσύνης.

Ἐψηλοὺς σκοποὺς ὑπηρετεῖ μὲ τὴν προβολὴ τῶν μεγάλων αὐτῶν ἰδανικῶν τῆς ζωῆς τὸ πνεῦμα τῆς Ἱστορίας. Καὶ σκοποὶ του εἶναι ἡ πλήρης ἠθικὴ τελείωσι τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ ὀλοκλήρωσι τῆς εὐδαιμονίας του ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ἐπανάκτησι τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου...

Σ' αὐτὸ τὸ ἴσως ἄφταστο καὶ τὸ ἀσφαλῶς ἀνυπέβλητο ὕψος ἀνατείνει ὁ προαιώνιος εὐγενὴς ἀγώνας τῆς ψυχῆς... Καὶ ὅταν ἓνα ἔθνος μπόρῃ νὰ κινήθῃ ὀλόψυχα γιὰ τὴ δικαίωσι τῆς κορυφαίας αὐτῆς ἀνθρώπινης λαχτάρας, τότε πραγματοποιεῖ τὸν ἐνδοξότερον θρίαμβον τῆς Ἀρετῆς, τότε θεμελιώνει τὸ λαμπρότερον ἐγκόσμιον μεγαλεῖο!

Ἐκεῖ τοποθετεῖται ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940.

Ὅσοι κατέχουν τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἱστορίας καὶ διακρίνουν τὴν ἀλληλουχία τῶν μεγάλων της ὥρων (ἐκείνων ποὺ τὶς ἔχουν ὀνομάσει «ἀστερωμένες ὄρες τῆς ἀνθρωπότητος») γνωρίζουν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν «Ὅχι» τοῦ 1940 δὲν ἦταν συμπτωματικὴ ἐκδήλωσι περιστάσεων, ἀλλὰ συνειδητὴ ἔκφρασι

πειποθήσεων, ριζωμένων από μακρούς αιώνας στα πονεμένα σπλάχνα της Φυλής μας. Πολιτογραφημένη είναι από τρεις χιλιετηρίδες ή 'Ελευθερία στη μικρή μας χώρα και με έλληνικό διαβατήριο έχει περιέλθει θριαμβευτικά όλην την ύφήλιο. Αύτη τή βραχώδη κυματόδαρτη εύρωπαϊκή γωνιά της Μεσογείου διάλεξεν ή Μοΐρα για θέατρο τών μεγαλυτέρων αγώνων του πολιτισμοϋ. 'Εδω έσκηνοθέτησεν ή 'Ιστορία τις πιό κρίσιμες για τήν τύχη του κόσμου συγκρούσεις. 'Εδω ύψώθηκαν διά μέσου τών αιώνων τά λαμπρότερα τρόπαια της νίκης του πνεύματος, του θριάμβου της δημοκρατίας. Τά ώραιότερα σύμβολα, που γαλβανίζουν τις πολιτισμένες ψυχές όλου του κόσμου, φέρνουν τά όνόματα του Μαραθώνα, τών Θερμοπυλών, της Σαλαμίνας, φέρνουν τό όνομα του Μεσολογγιοϋ. Προσθέσαμε σ' αύτά τήν 28 'Οκτωβρίου 1940 και τό όνομα της Πίνδου! 'Υψώθηκε κ' εκείνο σύμβολο ιερό τών έλευθέρων λαών και τών έλευθέρων ανθρώπων σε στιγμές αγωνίας και άπελισμοϋ. 'Η πολεμόχαρη βία έγραφε (τότε) άπάνω στο στήθος της Εύρώπης τό πυρίκαυστο «ναί» της ύποταγής. Και ή μικρή μας 'Ελλάς έτόλμησε να ύψώση τό γυμνό της χέρι και να χαράξη στον ούρανό με τη φλόγα της πίστης και με τό αίμα της θυσίας τό άθάνατο «όχι» της έλευθερίας. Τό μεγάλο της «όχι» δέν τό κράτησε για τόν έαυτό της ή έλληνική ψυχή. Σύμφωνα με τήν προαιώνια ύψηλή της παράδοσι τό έχάρισεν, αίματόβρεχτο και δαφνοστόλιστο, σε όλους τους έλευθέρους λαούς της Γής... Και τό έχάρισεν όχι άκαρπα, γιατί τέτοιες προσφορές έχουν μέσα στην ούσια τους τή θαυματουργό δύναμι της καρποφορίας. Θεϊός οίωνός έπιστεύθηκε τότε και μαγικό άναδείχτηκε σύνθημα τό θρυλικό μας «όχι». Δέν αναφέρεται στην 'Ιστορία πιό λακωνικό άλλα και πιό εύγλωττο, άλλα και πιό πειστικό παγκόσμιο κήρυγμα. Δυό μόνον συλλαβές τό άποτελοϋσαν: «όχι!» Κι όμως οι δυό εκείνες συλλαβές είχαν τή δύναμι να διασπάσουν τόν ψυχικόν πυρήνα της 'Ανθρωπότητας και να παραγάγουν τεράστια ήθικη ένέργεια. 'Ανατίναξαν με αύτην στον άέρα τόν σιδεροπαγή μηχανισμό της ύλικής βίας. Και άνύψωσαν εκ νέου στα ζοφερά μεσούρανα του πλανήτη μας τήν ήλιοστάλαχτη σημαία της ήθικης πίστης. Μεγαλύτερο δώρο στο κλονισμένο φρόνημα τών έλευθέρων Λαών δέν μπορούσε τή στιγμή εκείνη να προσφερθή. 'Ο 'Ελληνικός σπινθήρας άναφλόγισε ξανά στα βασανισμένα στήθη εκατομμυρίων ανθρώπων τή μισοσβυσμένη θρυαλλίδα της έλπίδας. 'Ο μεγάλος ποιητής, που λέγεται Ιστορία, έφιλοτέχνησεν ένα από τά δραματικώτερα δημιουργήματά του. 'Εποθετέησε τήν κρισιμώτερη ώρα στο παγκόσμιο σταυροδρόμι σαν άγέρωχο τροχονόμο τόν 'Ελληνα εϋζωνα. Κι

αὐτὸς ἔλαβε τὸ ἀπροσμέτρητο θάρρος νὰ δώσῃ τὸ σῆμα τοῦ «ὄχι!» στὶς ὀρμητικὲς φάλαγγες δεκάδων χιλιάδων ἀρμάτων μάχης. Ὁ σιδερόφραχτος συρμὸς τοῦ ὀλέθρου ἐσταμάτησεν! Ὁ ροῦς τοῦ πολέμου ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω! Ἡ μαγνητικὴ πυξίδα τῆς Νίκης ἐπιβεβαίωσε σὲ ὅλα τὰ πεδία τῆς ἀμφίβολης μάχης ὅτι ὁ σταθερὸς της πόλος εἶναι τὸ Δίκαιον καὶ ἡ Ἐλευθερία. Τὸ Ἑλληνικὸν «ὄχι» εἶχε βαθεῖα ἀπήχηση στὴν παγκόσμια συνείδηση καὶ δὲν ἔσβησεν ὁ ἥρωικός του ἀντίλαλος παρὰ μόνον ὅταν ἡ πολεμικὴ μηχανή, ποῦ αὐτὸ τῆς πρωτόβαλε τὴν τροχοπέδη τῆς Πίνδου, συντρίφτηκεν ὀριστικά, στὴ Μόσχα καὶ στὸ Λέλινγκραντ, στὸ Ἑλ - Ἀλαμείν καὶ στὴ Νορμανδία... Ἡ Δάφνη τῆς Συμμαχικῆς νίκης ἐσπάρθηκε σὲ ἀπέραντες ἐκτάσεις καὶ καλλιεργήθηκε μὲ τεράστια μέσα, ὅμως τὸ πρῶτο θαυματουργὸ σπειρὶ τοῦ μαγικοῦ της σπόρου τὸ διεκδικεῖ δικαιοματικά ἡ Ἑλληνικὴ Ψυχὴ, ἐνσαρκωμένη στὸν εὐζωνα τοῦ Παρνασσοῦ, στὸ ναύτη τοῦ Αἰγαίου, στὴ Σαρακατσάνα τοῦ Γράμμου!

Ἄλλ' ἄς προσγειωθοῦμε λίγο περισσότερο στὴν ἔμπρακτὴ ἐξέλιξι τῶν γεγονότων, ποῦ τόσο βαρυσήμαντο ὑπῆρξε τὸ ἱστορικὸ τους νόημα. Δὲν πρόκειται νὰ σᾶς κουράσω μὲ τὴν ἀφήγησι πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατορθωμάτων γιὰ νὰ ζωντανέψω στὴ μνήμη σας τὴν ἀναπόλησι τῶν μεγάλων ἡμερῶν τῆς μαχητικῆς μας ὀρμῆς καὶ τῆς ὠραίας μας νίκης. Ἐχω ὅμως στὴν προσωπικὴ μου ἀνάμνησι ὠρισμένα ἄγνωστα στοιχεῖα, ποῦ νομίζω ὅτι μποροῦν νὰ διαφωτίσουν κάποιες σημαντικὲς πλευρὲς τῆς πολεμικῆς ἐποποιίας τοῦ 1940 καὶ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἱστορικὸ της νόημα. Ἡ τιμὴ νὰ κρατῶ σήμερα τὸ ἐπίσημο τοῦτο πνευματικὸ βῆμα μοῦ ξυπνᾷ τὸ χρέος νὰ τὰ χρησιμοποιήσω.

Ἐτυχε νὰ βρεθῶ στὴν Ἰταλία ὅταν ὁ φασισμὸς μᾶς ἐκήρυξε τὸν πόλεμο. Προτοῦ μεταβῶ ἐκεῖ ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν πρωθυπουργὸ μας ἀείμνηστο Ἰωάννη Μεταξᾶ καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω μήπως ἔκρινε σκόπιμο νὰ μοῦ δώσῃ ὁδηγίαις γιὰ ἐνδεχόμενὴ περίπτωσι συνομιλίας μου μὲ ὑπεύθυνα πρόσωπα στὴ Ρώμη, ὅπου εἶχα μερικὲς γνωριμίες στοὺς πολιτικούς καὶ δημοσιογραφικούς κύκλους. Ἡ ὁδηγία του ἦταν λακωνικὴ καὶ σαφής; Ἡ Ἑλλάς ἐπιθυμεῖ νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα καὶ φρονεῖ ὅτι συμφέρον ἔχουν οἱ μαχόμενοι ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων νὰ σεβασθοῦν τὴν οὐδετερότητά της. Προειδοποιεῖ ὅμως ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀντιμαχομένους ὅτι ὅποιοσδήποτε ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιχειρήσῃ νὰ παραβιάσῃ τὰ σύνορά της καὶ θίξῃ τὴν ἐθνικὴ της ἀνεξαρτησία θὰ συναντήσῃ ἀμείλικτη μέχρσι ἐσχάτων ἀντίστασι ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ σύσσωμον!... «Προσπάθησε

νά τους πείσης, μοῦ ἐπρόσθεσεν, ὅτι δὲν θὰ εἶναι εὐκόλο ἐγχείρημα ἢ κατάκτησι τῆς Ἑλλάδος, διότι ὁ στρατός μας εἶναι ἐτοιμοπόλεμος καὶ πρέπει νὰ τὸ σκεφθοῦν πολὺ προτοῦ ἀποφασίσουν νὰ μᾶς προσβάλουν. Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ διστάσουν! Καὶ λίγο χρόνο ν' ἀργοπορήσουν κέρδος μας θὰ εἶναι». Αὐτὰ ἦταν τὰ λόγια τοῦ Κυβερνήτη. Καὶ μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ μοῦ ἐδόθηκεν εὐκαιρία νὰ μιλήσω σὲ ὑπεύθυνα πολιτικὰ πρόσωπα. Τοὺς ἐβεβαίωνα ὅτι τὸ Ἕθνος μας ὀλόκληρο θὰ συσπειρωθῆ σὰν τίγρις γιὰ νὰ ὑπερασπισθῆ τὴν ἐλευθερία του, τοὺς βωμούς του. Τοὺς ἐβεβαίωνα ὅτι ἡ πολεμικὴ παρασκευὴ τοῦ στρατοῦ μας εἶναι πλήρης καὶ τὸ μαχητικὸ τοῦ πνεύμα ὑπέροχο. Ὑπογράμμιζα τὶς βεβαιώσεις μου αὐτὲς μὲ τὴν ὑπόμνησι ὅτι ἐγὼ πού τὰ ἔλεγα ἤμουν ἀντιπολιτευόμενος τοῦ Μεταξᾶ, ὅτι ὁ πολιτικός μου Ἀρχηγὸς ἀείμνηστος Γεώργιος Καφαντάρης ἦταν ἐξόριστος στὴ Ζάκυνθο, ἀλλὰ ἐνώπιον οἰουδήποτε ἐξωτερικοῦ κινδύνου θὰ βρεθοῦμε ὅλοι ἐνωμένοι σὲ μιὰν ἰδέα, ὅλοι πειθαρχημένοι σ' ἕναν σκοπὸ: Τὴν ἀπόκρουση τοῦ εἰσβολέα!... Καὶ θὰ τὸν ἀποκρούσωμε νικηφόρα, ὅποιος κι ἂν εἶναι! κατέληγα. Μετὰ τὸν πόλεμο συνάντησα πάλι στὴν Ἰταλία ἕνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα πού εἶχαμε προπολεμικὰ συζητήσει. Καὶ θυμήθηκε τὰ προφητικά μου λόγια. Ἀναγνώρισεν ὅτι τοὺς εἶχα μιλήσει μὲ ἀπόλυτη εἰλικρίνεια, μὲ φιλικὴν ἐντιμότητα. Ἡ εἰλικρίνειά μου καὶ ἡ ἐντιμότητά μου συνταυτίζονταν μὲ τὸ ἔθνικόν μας συμφέρον καὶ τὴν ὑπεύθυνη κυβερνητικὴν μας γραμμὴ. Φυσικὰ ὁ ὑπερφίαλος φασισμὸς δὲν ἦταν ποτὲ δυνατὸν νὰ εἰσακούσῃ λογικὰς εἰσηγήσεις. Βασανιστικὴ δίψα δόξας καὶ τυραννικὸς ἐφιάλτης φθόνου πρὸς τὸ σύμμαχόν του ναζισμό, καταχτητὴ τότε ὅλης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, τὸν παρωθοῦσε ἀκατάσχετα σὲ πολεμικὰς τυχοδιωξεις. Λέγοντας ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ εἰσακούσῃ λογικὰς εἰσηγήσεις δὲν ἐννοῶ τὶς ἀνίσχυρες δικές μας, ἐννοῶ τὶς πανίσχυρες τοῦ συμμάχου τοῦ Ναζισμοῦ. Παρεπιδημοῦσα στὴ Φλωρεντία ὅταν κατέβηκεν ἕως ἐκεῖ ὁ Χίτλερ γιὰ νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν προσωπικὴν του ἐπιρροὴν στὸ Μουσολίνι καὶ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν «ἄωρη» μεμονωμένη κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχείρησι. (Ἐκεῖνος μᾶς παρασκεύαζε βέβαιη σύλληψιν στὴ σιδερένια του παγίδα τὴν προσεχῆ Ἀνοιξή...) Ἀλλ' ὁ Μουσολίνι γιὰ νὰ τὸν προκαταλάβῃ μὲ τετελεσμένο γεγονός εἶχε κηρύξει τὴν ἴδια ἐκείνην αὐγὴν τὸν πόλεμον καὶ περιμένε μὲ βεβαιότητα — ἔχω λόγους νὰ τὸ ξέρω προσωπικὰ αὐτὸ — τὴν ραγδαίαν ἀνατροπὴν τῶν συνοριακῶν μας φρουρῶν καὶ τὴν ἄμεση παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μουσολίνι ἀνεχώρησε τὸ πρωτὸν τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἀπὸ τὴν Ρώμην γιὰ τὴν Φλωρεντία. Ὁ Τσιάνο περιμένε ἕως τὸ μεσημέρι γιὰ νὰ μεταφέρῃ σὰν ὀρεκτικὸν ἢ σὰν

επιδόρπιο στο επίσημο γεύμα των Δικτατόρων στο Palazzo della Signoria τῆς Φλωρεντίας τῆ λαχταριστῆ εἶδησι τῆς ὑποταγῆς μας, εἶδησι πού τοῦ ἦταν πεπρωμένο νά τῆ λάβῃ ἀπό τὴν ἀνάποδη!

Δὲ μπορῶ νά λησμονήσω μιὰ συγκινητικὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης σκηνὴ στὴν Πρεσβεία μας, ὅπου παραβρέθηκα κ' ἐγώ. Ὁ τότε ἄξιος πρεσβευτῆς μας στὴ Ρώμη κ. Ἰωάνν. Πολίτης κατάρθωσε νά συνδεθῆ στο τηλέφωνο μὲ τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ νά μιλήσῃ μὲ τὸν ὑφυπουργὸ ἀείμνηστο Μαυρουδῆ. Μᾶς ἀνάγγειλε τοὺς βομβαρδισμοὺς τῆς Δεκελείας, τῆς Κορίνθου, τῶν Πατρῶν καὶ μᾶς πρόσθεσεν ὅτι τὸ ἠθικὸ τοῦ Λαοῦ ἦταν ἐξάίρετο, ὅτι ἡ κινητοποίησι τοῦ Στρατοῦ προχωροῦσε κανονικά, ὅτι ἐνθουσιώδεις διαδηλώσεις ἐδονοῦσαν τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν Ἀθηνῶν. Δάκρυα χαρᾶς ἀνέβηκαν στὰ μάτια μας. Δὲν ἐβλέπαμε τὴν ὥρα νά γυρίσουμε κ' ἐμεῖς στὴν ἀγωνιζόμενη Πατρίδα.

Θὰ εἶχα πολλὰς λεπτομέρειες νά ἀφηγηθῶ ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα πολιτικὰ παρασκήνια τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων ἡμερῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος βήματος. Ἐάν ἀνάφερα τὴν παρουσία μου στὴ Ρώμη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ ἔκαμα γιὰ νά καταλήξω κάπου ἄλλοῦ. Νὰ καταλήξω σ' ἓνα σημεῖο πού φωτίζει καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τὸ ἱστορικὸ νόημα τῆς 28 Ὀκτωβρίου. Τὸ σημεῖο τοῦτο, κυρίες καὶ κύριοι, εἶναι ἡ διάθεσι καὶ ἡ στάσι τοῦ Ἰταλικοῦ Λαοῦ ἐναντι στὴν ἐπίθεσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁφείλω νά ὁμολογήσω τὴν προσωπικὴ μου ἄμεση ἐντύπωσι ὅτι ὁ Ἰταλικὸς Λαὸς κατὰ μεγίστη πλειοψηφία ἀπεδοκίμαζε στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του τὴν ἀπρόκλητη, ἀδικαιολόγητη, βάνουσι ἐναντίον μας ἐπίθεσι. Ἐζήσα δέκα περίπου ἐμπόλεμες ἡμέρες στὴ Ρώμη μέχρις ὅτου μᾶς ἐπιβιβάσουν στὴ διπλωματικὴ ἀμαξοστοιχία τῆς ἐπιστροφῆς. Καὶ τίς ἡμέρες ἐκεῖνες κυκλοφοροῦσα ἐλεύθερος. Ἐτοί μου δόθηκεν ἡ εὐκαιρία νά διαπιστώσω στοὺς δρόμους, στὰ κέντρα, στὰ ἐστιατόρια τῆς Ρώμης πόσον ἀντίθετο ἦταν τὸ δημόσιο φρόνημα στὴν ἄδικη πολεμικὴ προσβολὴ τῆς Πατρίδας μας. «Τί ζητᾶμε στὴν Ἑλλάδα;». «Γιατί νά γίνῃ αὐτό;». «Δὲν χρειάζότανε καθόλου αὐτὸς ὁ πόλεμος!», ψιθύριζαν παντοῦ γύρω μου ἄντρες καὶ γυναῖκες χωρὶς νά ξέρουν ὅτι ἓνα ἑλληνικὸ αὐτὶ ἄκουγε τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὸν ψίθυρο τῆς καρδιάς τους, πού οἱ μεθυσμένοι ἀπὸ δοξομανία κυβερνήτες τους δὲ μποροῦσαν ἢ δὲν ἤθελαν νά ἀκούσουν! Ὁ λαϊκὸς ἐκεῖνος ψίθυρος ὑψωνόταν ἕως τὸ ἀπόκοσμο τέμενος τῆς Ἱστορίας γιὰ νά ἐναρμονιστῆ μὲ τὸ ὑψηλὸ τῆς πνεύμα, πού ἀποδοκιμάζει καὶ στιγματίζει κάθε ἄδικη προσβολή, κάθε ἀνῆθικο πόλεμο. Ὑβρι γιὰ τοὺς Θεοὺς ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελῆ πάντοτε ἡ βάρβαρη κατα-

πάτησι τῶν στοιχειωδῶν δικαιωμάτων τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρέπειας. Καὶ τὴν "Υβρι ἔχει ἀνέκκλητη ἐντολὴ τῶν Θεῶν νὰ τὴν τιμωρῇ πάντοτε αὐστηρὰ ἢ Νέμεσις. Καθὼς βρέθηκα τὴν ἱστορικὴν ἐκείνη ὥρα στὴν πρωτεύουσα τοῦ φασιστικοῦ Κράτους ποὺ εἶχε τὴν κακὴν ἔμπνευσι νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα, αἰσθάνθηκα νὰ μοῦ μιλή τὸ πνεῦμα τῆς Ἱστορίας καὶ νὰ μὲ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ δοκιμασία μας θὰ ἦταν νικηφόρα, νὰ μοῦ μιλή ἢ Νέμεσις καὶ νὰ μοῦ ἐμπιστεύεται τὴν αὐστηρὴ καταδικαστικὴ τῆς ἀπόφασι γιὰ τὸν ἀδικητὴ.

"Ὅταν μετὰ δέκα περίπου μέρες ἀναχωρήσαμε μὲ τὸν διπλωματικὸ συρμὸ ἀπὸ τὴν Ρώμη ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀθήνα, μόλις ἐγκαταλείψαμε τὰ ἰταλικά σύνορα καὶ μπήκαμε στὰ γιουγκοσλαβικά, φρενητιώδης πατριωτικὴ ἐκδήλωσι ξέσπασε στὸ ὑπερπλήρες ὄχημα - ἐστιατόριο. Τὸ σύνθημα, θυμᾶμαι, ἔδωσεν ἢ ἀείμνηστη Βασιλοπούλα μας Μεγάλῃ Δούκισσα Μαρία. Καὶ τότε ἀπάγγειλα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ποίημά μου «Μολὼν Λαβέ», ποὺ τὸ εἶχα γράψῃ τὴ νύχτα τῆς 28 Ὀκτωβρίου στὴ Ρώμη. Παρακαλῶ νὰ ἐπιτρέψετε στὸν ὁμιλητὴ σας, μιὰ κ' ἔλαχε νὰ εἶναι ποιητὴς, νὰ τὸ ἀπαγγεῖλῃ καὶ σήμερα, πολὺ περισσότερο γιὰτὶ ἀνανεώνεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ μας Μοῖρα ἢ ἐπικαιρότητά του, μὲ τὰ τελευταῖα θλιβερὰ γεγονότα ποὺ ὑποβάλλουν σὲ νέα πικρὴ δοκιμασία τὴν ἐθνικὴ μας ψυχὴ...

Ἄρματα ἂν σοῦ λείπουν καὶ κανόνια,

σοῦ περσεύει ἢ πίστι κ' ἢ καρδιά!

Τρεῖς χιλιάδες ἔνδοξα ὅλα χρόνια

τὴ χρυσὴ σου ἀγιάζουν λευτεριά.

Κ' εἶναι κάθε χρόνος, κάθε αἰώνας

ἕνα σίφος ἄυλο, ἕνας στρατὸς

Ἄνισος στὰ σίδερα ὁ ἀγώνας,

ἄνισος καὶ στὰ ὄπλα τοῦ φωτός!

Μὲ τὸ ἀστραφερό σου ὀπλίσιον δίκιο,

χτύπησε τὴ βία θαρραλή·

κάλλιο νὰ ᾿χης θάνατον ἀντρίκειο

παρὰ νὰ ᾿ζηες δίχως ἀρετή!

Μά, γλυκιά μου Ἑλλάδα, δὲν πεθαίνεις,

ὅπως δὲν ἐπέθανες ποτέ!

Ζῆς αἰῶνα κι ὅλους ἀνασταίνεις

ὅταν ξαναλὲς «Μολὼν Λαβέ!»

Καί ὅλους, πράγματι, τοὺς ἀνάστησε τὴν ὥρα ἐκείνη τοῦ θανάτου τὸ ἑλληνικὸ μας θάρρος τῆς θυσίας!

Ἡ ἄλλη σελίδα τῶν προσωπικῶν μου ἀναμνήσεων ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ 1940 ἀφορᾷ τὴν ἐπίσκεψί μου στὸ Βορειοηπειρωτικὸ Μέτωπο. Προσηλθὰ, μὲ μόλις παλινόστησα, στὴν Πνευματικὴ ἐπιστράτευσι πού εἶχεν ὀργανώσει ὁ ἀείμνηστος ὑπουργὸς Θεολόγος Νικολοῦδης. Πῆρα τὴ Διεύθυνσι τοῦ Τμήματος Πολεμικῆς Δημοσιογραφίας καὶ Λογοτεχνίας. Ἔτσι βρέθηκα στὰ χιονοσκέπαστα βουνὰ τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Χειμάρρας ἀνάμεσα στοὺς ἡρωικοὺς μας προμάχους. Εἶδα ἀπὸ κοντά, πρόσωπο με πρόσωπο, τὴν Πίστι, τὴν Ἀνδρεία, τὴν Καρτερία, τὴν Ἐξαρσι ἐνσαρκωμένες στὸ ἀνώνυμο ἐνθουσιασμένο πλῆθος τῶν γενναίων παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος. Εἶχεν ἀνασύρει ἢ Εἰμαρμένη τὴν πολύπτυχη αὐλαία καὶ τὸ πολεμικὸν ἔπος ξετυλιγόταν ἐμπρὸς στὰ κατάπληκτα μάτια τοῦ καλότυχου θεατῆ βαρῦγδουπο, μεγαλόπρεπο, ἀποκαλυπτικόν. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ Βία, βιάζουσα καὶ τὰ ἴδια τῆς ἀπρόθυμα ὄργανα, προσπαθοῦσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἄνομη θέλησί της μετὰ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς μηχανῆς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Ἐλευθερία, ἐμπνέουσα σὲ βαθμὸ θείας μέθης τὰ ἀδούλωτα στήθη, ὕψωνε τὴν ἀντρόπιαστη λόγχη μετὰ ἀλύγιστη ἀπόφασι Θευσίας, μετὰ ἀδάμαστη θέλησι Νίκης. Καὶ ἦταν ἓνα κυριολεκτικὰ θαυμάσιο φαινόμενο, πού τιμοῦσε τὴν ἠθικὴν ὄντοτητα τοῦ Ἀνθρώπου, πού δόξαζε τὴν ἀταπεινωτὴ ὑπεροχὴ τῆς ψυχῆς, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴ βαρεῖὰ πλάστιγγα τῆς ἀνίστης πάλης νὰ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀδυνάτου, νὰ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ Δικαίου. Ἀλησμόνητα ὀράματα ἐπικοῦ μεγαλείου! Θαρροῦσες πῶς ζωντάνευαν σὲ μιὰ σφύζουσα πραγματικότητα οἱ ραψωδίαι τοῦ Ὅμηρου. Προαιώνιοι Θεοὶ τῆς Ἑλλάδος, Θεοὶ τοῦ καλοῦ κ' ἀγαθοῦ, ἐθάπεναν προστατευτικὰ τὰ ὄπλα τῶν στρατιωτῶν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοὺς ἐχάριζαν ἀήττητη δύναμι. Ἐπάνω στὰ μεγαλόπετρα πλάγια τῶν βουνῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου ἔβλεπες νὰ ζωγραφίζουσι οἱ πορεῖαι, οἱ ἐλιγμοί, οἱ ἔφοδοι τῶν ἑλληνικῶν φαλάγγων ἀπέραντες τοιχογραφίες, τεράστιους πίνακες ἀνώτερης ἔμπνευσης, μεγαλοφάνταστης σύνθεσης, ἀριστουργηματικῆς ἔκφρασις — ἱκανοὺς νὰ κοσμήσουσι μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη μεγαλωσύνη τους τὴν ἐπισημότερη αἶθουσα τοῦ παγκοσμίου ἱστορικοῦ Πανθέου. Καὶ στοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους πίνακες προβαλλόταν, σὰν ἀνέσπερο φῶς, σὰν κυανόλευκη ἀναλαμπή, ὅλου τοῦ ἔθνους ἢ σύμφυχη καὶ σύσσωμη ἀνάτασι πρὸς τὸ κατακόρυφο ὕψος τῶν ἱστορικῶν του πεπωμένων. Φωνὴ Κυρίου καλοῦσε τὸν αὐτόπτη μάρτυρα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποποιίας νὰ μνηθῆ στὸ πνευ-

ματικό μυστήριο του άποκρύφου νοήματος της ιστορίας και να αναβαφτίση στην ιερή κολυμπήθρα της θυσίας την πίστι του στη Θεία Δίκη και στη Θεία Χάρι! 'Η μύησι εκείνη άπολευτέρωνε τόν παρατηρητή από τὰ χρυσά δεσμά της έθνικης συνείδησης και τόν μετεώριζεν ελεύθερο στοχαστή στην ευρύτερη περιοχή της πανανθρώπινης άλληλεγγύης, στόν ευρύτατο άχανή χώρο της κοσμικής άρμονίας.

'Από τόσον ύψηλά, πού μᾶς άνέβαζεν ή ψυχική άνάτασι, άπεριόριστη ήταν ή έποπτεία μας και ή θεώρησί μας. "Όχι μόνον βλέποντας πρὸς τὸ παρελθὸν διακρίναμε σαφέστατα τὸν ἄμεσο δεσμό, τὴν εὐθύτατη ἄλληλουχία τοῦ συγχρόνου ἄθλου μας μὲ τοὺς ἄθλους τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης, τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ βλέποντας καὶ στὸ μέλλον ὄραματιζόμεσθε μὲ ἀσφαλέστατη βεβαιότητα, σάν κορύφωμα τοῦ δικοῦ μας ἄθλου, τὸ γενικὸ συμμαχικὸ θρίαμβο. Κανείς μας τότε δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι ὁ προσδοκώμενος ἐκεῖνος τελικὸς θρίαμβος τῶν συμμαχικῶν ὄπλων θὰ ἐξασφάλιζεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ὀριστικὸ θάνατο τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας, θὰ ἐξασφάλιζε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τὴ χαρμόσυνη Ἀνάστασι καὶ τὴν παντοτεινὴ Βασιλεία τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Εὐδοκίας...

Καλούμεθα νὰ πανηγυρίσωμε αὖριον οἱ Πανέλληνες τὴ δέκατη πέμπτη ἐπέτειο τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ «Ἔξι». Πόσον δίκαιη εἶναι ἡ ἀπαίτησί μας, ὅπως ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ συμπαρίστανται καὶ συμμετέχουν στὸν ἑορτασμό μας! Πόσο σωστὴ εἶναι ἡ ἀξιωσί μας, ὅπως ὁ αὐριανὸς πανηγυρισμὸς διεξαχθῆ σὲ ἀτμόσφαιρα εἰρήνης, γαλήνης καὶ εὐφροσύνης, ὅπου νὰ κυριαρχῆ ὁ τόνος τοῦ «Ναί», τῆς σταθερῆς προσήλωσης στὶς Ἀρχές καὶ στὶς Ἰδέες γιὰ τίς ὁποῖες συμπολεμήσαμε τὸ 1940! Πρέπει νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἐλευθέρων λαῶν καὶ συμπαρίσταται καὶ συμμετέχει καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια συναισθήματα, ἀπὸ τὰ ἴδια φρονήματα τῶν κρισίμων ὥρων τῆς πολεμικῆς τιτανομαχίας. Εὐτυχῶς οἱ λαοὶ δὲ λησμονοῦν τὰ κηρύγματα καὶ τὰ διδάγματα τῆς μεγάλης ὥρας. Οἱ Κυβερνήτες τῶν Λαῶν λησμονοῦν ἐνίοτε. Καὶ ἐκεῖνο πού λησμονοῦν συνήθως δὲν εἶναι τὰ μικρὰ ὕλικά συμφέροντα, εἶναι, δυστυχῶς, οἱ ἀνώτερες ἠθικὲς ἀρχές, οἱ μεγάλες πολιτιστικὲς ιδέες. Σφάλμα θανάσιμο, πού μπορεῖ ν' ἀνατρέψη ἐκ νέου τὴν ἠθικὴν ἰσορροπία τοῦ πολιτισμένου κόσμου, πού μπορεῖ νὰ ἐξανεμίση μονομιᾶς ὄλο, τὸ ἀποχτημένο μόλις χθὲς μὲ τόσες θυσίες, τεράστιο ἠθικὸ κεφάλαιο τῆς πίστης στὴν Ἐλευθερία καὶ στὴ Δικαιοσύνη!

Θύμα μᾶς τέτοιας, περαστικῆς, ἅς ἐλπίσουμε, ἐπιλημοσύνης εἶναι

σήμερα ό Έλληνικός Λαός. Καί με ψυχή πικραμμένη προσέρχεται νά γιορτάση τή μεγάλη του επέτειο. Ή πίκρα τής ψυχής του δέν προέρχεται τόσο από τήν άδικία πού προσγίνεται σ' αυτόν. Προέρχεται περισσότερο από τήν άδικία πού προσγίνεται στις μεγάλες πολιτιστικές ιδέες, στις ύψηλές ήθικες άρχές, τών όποίων εΐναι από αΐωνες πολλούς έμπνευσμένος δημιουργός καί ήρωικός πρόμαχος. Άγνός καί εΐλικρινής ιδεολόγος εΐναι ό Έλληνικός λαός. Πιστεύει στήν ανθρώπινη Άρετή. Πιστεύει στο Παγκόσμιο Πνεύμα τής Ίστορίας. Πιστεύει στο ήθικό έρμα τής ζωής. Καί τήν πίστι του αυτή δέν έκφράζει μόνον με ώραΐα λόγια στις τερπνές στιγμές τών διεθνών συνεδρίων. Τήν έκφράζει με ήρωικά έργα στις χαλεπές στιγμές τών πολεμικών συγκρούσεων, χωρίς νά ύπολογίζη ποτέ ποιός εΐναι τήν ώρα έκείνη ό ισχυρός τών όπλων, αλλά μόνον ποιός εΐναι ό σηματοφόρος τών ευγενών ιδανικών! Έάν δέν εΐχεν αυτή τήν ήρωική ψυχосύνθεση καί αυτή τήν άνώτερη ιδεολογική συνέπεια τό Έλληνικόν Έθνος δέν θά εΐχεν ύψώσει μέσα στον ιστορικό βίο τής Οΐκουμένης τά ώραΐότερα σύμβολα άνδραγαθίας καί άνθρωπισμού. Δέν θά εΐχεν ένσωματώσει με άνυπέρβλητη πλαστικήν άξία τους θρύλους του καί τις παραδόσεις του τόσο ύψηλά, ώστε νά γίνουν θρύλος καί παράδοσι όλου τοϋ πολιτισμένου κόσμου. Δέν θά εΐχε μεταβιβάσει σ' όλη τήν ανθρωπότητα τόσο τεράστιο κεφάλαιο πνευματικών άξιων, πράγμα πού άποτελεΐ τήν ύψιστη άπόδοσι τοϋ ανθρώπινου ιστορικού μόχθου επί τής γής. Για νά εΐναι τέτοια ή ποιότητα τής ψυχής του καί τόση ή ποσότητα τής πολιτιστικής του εΐσφοράς, για τοϋτο τολμά τό Έλληνικό Έθνος νά έξακοντίση στους ισχυρούς τής γής τή δήλωσι ότι πονεί καί πικραίνεται σήμερα όχι για τό δικό του άχάριστο κακομεταχείρισμα αλλά για τό άστόχαστο κακομεταχείρισμα τών άχράντων μυστηρίων τής κοινής ιδεολογίας. Καί έπειδή τήν κοινήν αυτήν ιδεολογία εΐναι άποφασισμένο ποτέ νά μήν τήν έγκαταλείψη, για τοϋτο στρέφεται τό Έλληνικόν Έθνος προς όλους τους έλευθέρους λαούς καί με ήρεμία, με συναίσθησι, με συνέπεια βροντοφωνεί, έν όνόματι τοϋ κοινού συμφέροντος, ένα νέο ειρηνικόν καί ας έλπίσωμε έξ Ίσου σωτήριο «Όχι».

Όχι! Δέν θά ποδοπατηθοϋν οι ιερές άρχές τής Έλευθερίας, τής Δικαιοσύνης, τής Άξιοπρέπειας!

Όχι! Δέν θά στερηθῆ κανείς λαός τό αναφαίρετο δικαίωμα πού καλεΐται αυτοδιάθεσι!

Όχι! Δέν θά παραταθῆ τό μαρτύριο τοϋ λαοϋ τής Κύπρου, πού δέν ζητᾶ τίποτε περισσότερο παρά νά ρυθμίση, τήν κατάλληλη ώρα, έλεύθερα τό πολιτικόν του μέλλον.

“Οχι! Δέν θά έξακολουθήσουν νά τυραννοῦνται ἀπό τίς Ἀλβανικές ὀρδές οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἐνδόξου θεάτρου τῆς πρώτης συμμαχικῆς νίκης κατὰ τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ.

“Οχι! Δέν θά γίνουν οἱ πολιτισμένοι λαοὶ σιωπηροὶ συνένοχοι βαρύτατης προσβολῆς τῶν ἱερῶν συμβόλων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μαζί τῆς ἐθνικῆς τιμῆς τῶν πρωτοπόρων τῆς συμμαχικῆς νίκης.

“Οχι! Τὴν ἠθικὴν ἀνατροφή, ποὺ ἔδωσε σ’ ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου τὸ αἶμα τῆς μεγάλης θυσίας, δέν θά τὴν ἀνατρέψουν οἱ στενόκαρδοι ὑπολογισμοὶ χαμηλῶν παρασκηνιακῶν συμφερόντων.

“Οχι! Δέν ἔχουν καμμιάν ἠθικὴν ἰσχὺν οἱ νόθοι λόγοι καὶ οἱ σφαλερές ἀποφάσεις τῆς σημερινῆς τυφλῆς ἐμπλοκῆς σὲ κατώτερους πολιτικούς ἐλιγμούς. Ἡθικὴν ἰσχὺν ἀκατάλυτη καὶ ἀμείωτη στὸν αἰῶνα ἔχουν οἱ ἀγνοὶ λόγοι τῆς ἱστορικῆς ὥρας τῶν ὑψηλῶν ἐξάρσεων καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, ὅταν ἄστραφτεν ἡ Ἀλήθεια καὶ ἀχτινοβολοῦσεν ἡ Τιμῆ.

Τοὺς ὠραίους εἰλικρινεῖς ἐκείνους λόγους, ἐὰν τοὺς ἐλησμόνησαν ἀκόμη καὶ οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἐσάλπισαν τότε ἀνά τὴν ἀνθρωπότητα ὅλη, ἐμεῖς δέν τοὺς λησμονᾶμε!

Αὐτοὺς καὶ μόνον τοὺς λόγους ἐπρόκειτο νά ἐπαναλάβῃ αὔριον ὁ λαὸς τῆς Κύπρου, ἐὰν δέν τοῦ ἀπαγόρευαν νά γιορτάσῃ τὴν 28 Ὀκτωβρίου! Εἶναι φοβερὸ νά φοβᾶσαι τοὺς ἴδιους σου τοὺς λόγους!... Ἀλλὰ ἐμεῖς ἐδῶ, σεβόμενοι τὴ μεγάλη συμμαχικὴ ὑπόθεσι σὲ μεγαλύτερο ἴσως βαθμὸ ἀπὸ μερικοὺς μεγάλους στυλοβάτες της, μὲ τοὺς δικούς των λόγους θά πανηγυρίσωμε τὴν 28 Ὀκτωβρίου γιατί ἀνταποκρίνονται πληρέστατα στὸ ἱστορικὸ της νόημα.

Εἶμαστε βέβαιοι ὅτι οἱ ἐμπνευμένοι λόγοι τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου θά ἱκανοποιήσουν καὶ τώρα ὅπως καὶ τότε τὸ κοινὸν αἴσθημα καὶ τὴν κοινὴ συνείδησι τῶν εὐγενῶν λαῶν τοις, ὅπως εἶμαστε ἄλλο τόσο βέβαιοι ὅτι τοὺς ἴδιους λόγους θά ἐπικαλεστοῦμε καὶ πάλιν ὅλοι μαζί ἂν ξανάρθῃ ποτὲ κρίσιμη ὥρα θερμῶν κινδύνων...

Λακωνικὸ ἀγγλοσαξωνικὸ ἐπίγραμμα εἶχε χαρακτηρίσει τὸ πολεμικὸ μας ἔπος τῆς Ἀλβανίας: «*Στὸ ἐξῆς δέν θά λέμε ὅτι οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν σὰν ἥρωες ἀλλὰ ὅτι οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες*». Ἄς εἶναι βέβαιοι οἱ καλοὶ μας φίλοι ὅτι ὁ ἥρωισμὸς δέν θά μᾶς λείψῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον σὲ κανένα πεδίο ὀποιασδήποτε ἄνισης μάχης!

Καὶ ἔλεγε πιὸ ὑπεύθυνα, πιὸ ἐπίσημα, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ:

«Όταν πολλοί άνθρωποι είχαν απολέσει σχεδόν κάθε έλπιδα για τή Νίκη, ό 'Ελληνικός Λαός έτόλμησε ν' άμφισβητήσει τó άήττητον είς τούς Γερμανούς, άντιτάσσων έναντίον τών άπανθρώπων μηχανημάτων του πολέμου, μόνον τó ιδικόν του υπερήφανον πνεύμα τής 'Ελευθερίας. Τέσσερα έτη δουλείας είναι χρόνος μακρός, όταν πρέπει κανείς νά πεινά και νά άποθνήσκη, νά βλέπη γυναικόπαιδα νά σφάζωνται, νά βλέπη τά χωριά νά μεταβάλλωνται είς έρείπια και στάχτη. 'Αλλά ό χρόνος αυτός δέν έστάθη άρκετός διά νά σβήση τή λαμπερή φλόγα τής 'Ελληνικής κληρονομίας, ή όποία διά μέσου τών αίωνων έδίδασκε τήν άξιοπρέπειαν είς τόν "Άνθρωπον... Και έπιβάλλεται όπως ή 'Ακρόπολις, ή όποία επί είκοσι πέντε αιώνας ύπήρξε τó σύμβολον τών ανθρωπίνων άνδραγαθημάτων μέσα στο πλαίσιο τής ανθρωπίνης έλευθερίας, νά καταστή και πάλιν ό φάρος τής πίστεως διά τó μέλλον».

Διαβεβαιούμε τόν εύγενή 'Αμερικανικό λαό ότι ούδέποτε θά άποβάλη τó 'Ελληνικόν "Εθνος τήν άξιοπρέπεια, που αυτό τó ίδιο έδίδασκε πράγματι διά μέσου τών αίωνων στον "Άνθρωπο, όπως είχε διακηρύξει ό μεγάλος Ρουζβελτ! Τόν διαβεβαιούμε ακόμα τόν 'Αμερικανικό λαό ότι ποτέ δέν θά σβήση από δική μας προδοσία επάνω στην 'Ακρόπολι τών 'Αθηνών ό φάρος τής πίστεως για τó μέλλον τής πολιτισμένης 'Ανθρωπότητας! Είκοσι πέντε αίωνων άφωσιωμένη ύπηρεσία... φαροφύλακος τó έγγυάται!

"Ελεγεν όλίγα έτη άργότερα ό διάδοχος Πρόεδρος τών 'Ηνωμένων Πολιτειών Χάρρυ Τρουμαν:

«Τό 'Αμερικανικόν "Εθνος θά βοηθήση τήν 'Ελλάδα, διότι εκεί άνεφάνισαν τó πρώτον αί έννοιαι «Δημοκρατία» και «'Ελευθερία, είς τας όποίας πιστεύομεν και ήμείς και όλοι οί έλεύθεροι άνθρωποι και υπέρ τών όποιων, όπως και διά τήν άνεξαρτησίαν του, άγωνίζεται και σήμερα ό 'Ελληνικός Λαός...»

Μας έβοήθησε τó 'Αμερικανικόν "Εθνος σύμφωνα με τó δόγμα Τρουμαν. Και τó εύγνωμονούμεν. 'Αλλά σταθήκαμε υπεράξιοι τής βοήθειας του. Και με τούς νέους άγώνες μας έσώσαμε άλλη μιá φορά τις προσφιλείς έννοιες «Δημοκρατία» και «'Ελευθερία». Τίποτε άλλο δέν υπενθυμίζωμε σήμερα στους διαδόχους του Ρουζβελτ και του Τρουμαν παρά μόνον ότι από τόν 'Εβρο έως τó Τάιναρο κι από τήν Κύπρο έως τή Βόρειο "Ηπειρο τó 'Ελληνικό "Εθνος πιστεύει πάντοτε άκράδαντα στα ύψηλά ιδανικά τής Δημοκρατίας και τής 'Ελευθερίας. Θά έξακολουθήση δέ νά άγωνίζεται υπέρ αυτών μέχρις έσχάτων!

Πατέρας της Νίκης έπωνομάστηκε ό Ούϊνστον Τσώρτσιλ. Δέν τοῦ άμφοισθητοῦμε τόν τίτλο. Τόν προσεπικυρώνομε πρόθυμα μέ τήν αύθεντική σφραγίδα και τοῦ δικοῦ μας τίτλου ώς πρώτων παιδιών της Νίκης. "Έναυλα έχομε στ' αύτιά μας τά δίκαια λόγια του:

«'Η 'Αγγλία όφείλει πολλά είς τήν 'Ελλάδα. Μέσα είς τά πλείστα παραδείγματα ήρωισμοῦ, πού έσημειώθησαν κατά τήν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου, σπανίως θά άνεύρη κανείς πράξεις εύγενέστερες άπό εκείνες πού έπετελέσθησαν είς τήν 'Ελλάδα πρός υπεράσπισιν τών 'Αρχών της 'Ελευθερίας!...»

Θά μπορούσαμε νά ρωτήσωμε σήμερα τό γηραιό Πατέρα της Νίκης: «Μᾶς συμβουλεύει άράγε ν' άπαρνηθοῦμε τίς 'Αρχές της 'Ελευθερίας;» Μᾶς συμβουλεύει άράγε νά άπόσχομε άπό εύγενείς πράξεις γιά τήν υπεράσπισί τους;»

«Πολλά όφείλει ή 'Αγγλία είς τήν 'Ελλάδα» διεκήρυξε τότε ό μέγας Πρωθυπουργός της. Και όμως τώρα τελευταία μᾶς είπαν και «άχαρίστους!» Γιατί άπό τά πολλά αύτά πού μᾶς όφείλουν κατά τήν 'Ίδια τους όμολογία, έμείς ζητήσαμε ένα μόνο: τήν αύτοδιάθεσι τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ της Κύπρου! "Αν τήν παραχωροῦσαν, καθώς είχαν ύποχρέωσι άπό τόν σφραγισμένο μέ έκατομμύρια τάφους Καταστατικό Χάρτη τών 'Ηνωμένων 'Εθνών, δέν θά είχεν άπό ψυχολογικήν άποψη προσαρτηθῆ ή Κύπρος στήν 'Ελλάδα αλλά ή 'Ελλάδα στήν Κύπρο — και όλη ή άνατολική Μεσόγειος θά ήταν ήδη τό άπόρρητο θαλασσόκαστρο τοῦ 'Ελευθέρου Κόσμου...

'Αλλά και ό σημερινός Πρωθυπουργός της 'Αγγλίας σέρ "Αντονυ "Ηντεν δέν είχεν ύστερήσει σέ δίκαιη άναγνώρισι τών μεγάλων ύπηρεσιών πρός τήν 'Ανθρωπότητα όχι μόνον της 'Αρχαίας αλλά και της σύγχρονης 'Ελλάδος. Είχεν είπει: «'Ελέχθη είς τās 'Αθήνας πρό 2300 έτών ότι τό μυστικόν της εύτυχίας είναι ή 'Ελευθερία και ότι τό μυστικόν της έλευθερίας είναι τό θάρρος και ή άνδρεία. Πρέπει νά όμολογηθῆ ότι οί σύγχρονοι "Ελληνες έδωσαν νέαν ζωήν είς τήν μεγάλην αύτήν παράδοσιν...»

'Εάν γιά τήν εύτυχία της 'Ανθρωπότητος εργάζεται πάντοτε ό κ. "Ηντεν, δέν πρέπει νά λησμονῆ ότι τό μυστικόν της είναι πράγματι, όπως ό 'Ίδιος τό έτόνισε τότε, ή έλευθερία και ότι τό μυστικό της έλευθερίας είναι τό θάρρος και ή 'Ανδρεία. 'Ο έλληνικός νοῦς διετύπωσε τίς ύψηλές και άθάνατες αύτές έννοιες. 'Η έλληνική πρᾶξι τίς έφάρμοσε μέ θυσίες αίματηρές επί μακροῦς αιώνες και τίς ένσωμάτωσε στήν παράδοσι τών πολιτισμένων λαών της 'Ανθρωπότητος. Και πράγματι «νέα ζωή» στή μεγάλη

αυτή παράδοσι έδώσαμεν οί σύγχρονοι "Έλληνες με την έποποιία του 1940. 'Αλλ' αν αυτά όλα έτσι έχουν όπως τα έδογματίσαν πρό εικοσιτριών αιώνων ο Περικλής και πρό δεκαπέντε χρόνων ο κ. Ήντεν, ποιός είναι εκείνος που θα μπορούσε να αξιώση από τους συγχρόνους "Έλληνες να καταπνίξουν το Θάρρος τους, να στραγγαλίσουν την 'Ανδρεία τους, ν' άπαρηγοούν την 'Ελευθερία τους; Θα ήταν σφάλμα να πιστευτή τόσο βραχύβια ή «νέα ζωή» που έδωσαν στις πατροπαράδοτες αυτές 'Αρετές τους οί σύγχρονοι "Έλληνες του 1940. Σφάλμα άπροσμέτρητο. "Οχι γιατί κακά εκτιμάται το σφρίγος της νέας ζωής που έδωσαν οί σύγχρονοι "Έλληνες στα μεγάλα αυτά ιδανικά για τον έαυτό τους, αλλά το σφρίγος που έδωσαν σ' αυτά για όλους τους σύγχρονους λαούς. Το σφρίγος αυτό της 'Ελευθερίας των Λαών δεν μαραίνεται με διπλωματικές τεχνοτροπίες περασμένων καιρών, ούτε ξεθυμαίνει με πολιτικές ανταλλαγές πρόσκαιρης αξίας. Θα πέφταμε σε τραγική πλάνη αν βαδίσουμε με τέτοια νοοτροπία, αν κυβερνηθούμε με τέτοια ψυχολογική πυξίδα. 'Από τα αϊμάσσοντα σπλάχνα των έλευθέρων λαών άνεβαίνει ή ολοζώντανη διαπίστωση ότι εκείνοι που έτσι σκέπτονται, έτσι ψυχολογούν, έτσι χαράζουν την πολιτική τους πορεία, έχουν χάσει τον παγκόσμιο προσανατολισμό, έχουν παρεκκλίνει από τον πολικόν άστέρα της Ιστορίας! 'Από τον ήσκιο του Παρθενώνα που ξεκίνησε το προφητικό μήνυμα της Νίκης το 1940, ως ξεκινήση το 1955 ή προειδοποιητική κωδωνοκρουσία του νέου κινδύνου...

Καιρός είναι να γίνουν και μεγάλοι της Ειρήνης οί μεγάλοι του Πολέμου. Καιρός είναι να κατανοήσουν ότι δεν είναι πλέον δυνατόν να παραμείνουν μεγάλοι μεταξύ μικρών αλλά μεγάλοι μεταξύ ίσων. Μόνον ή ισότητα της 'Ελευθερίας έξασφαλίζει την αξιοπρέπεια των μικρών, το μεγαλειο των μεγάλων, την είλικρινή άλληλεγγύη όλων. 'Ωφέλιμα είναι ίσως τα άποικιακά έδάφη και οί στρατηγικές βάσεις. 'Αλλά δεν είναι, τώρα πλέον, σταθερά και εύχρηστα, αν δεν έξασφαλιστή ή μεγάλη στρατηγική βάση της έμπιστοσύνης των λαών! Σε τίποτα δεν ώφελει το να θεμελιώσουμε στρατηγεΐα στους παγωμένους Πόλους και το να ύψώσουμε τεχνητούς δορυφόρους στο διάστημα, εάν δεν σταθεροποιήσουμε τους ήθικούς πόλους των συνειδήσεων, εάν δεν εύχεράνουμε την πνευματική έξαρσι των ανθρώπων! "Αδοξο θα είναι το κέρδος από την καθυπόταξι της ύλης και από τη δέσμευσι της ένέργειας, αν δεν προχωρούμε παράλληλα και στην πλήρη άποδέσμευσι των ψυχών! "Ας μη λησμονούμε ποτέ, μεγάλοι και μικροί, κυβερνήτες και κυβερνώμενοι, ότι ή ύλική πρόοδος όσο κι αν

προχωρήσει, ὅσα κι ἂν καταχτήσῃ, δὲν θὰ πάψῃ ποτὲ νὰ εἶναι ἡ μία μόνον ἄκρη τοῦ ἄξονα τῆς ζωῆς. Τὴν ἄλλη ἄκρη κρατεῖ στερεά, ἰσχυρά, αἰώνια ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἂν θέλουμε νὰ εἶναι ἰσορροπημένος ὁ ἄξονας τῆς ζωῆς δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπορροφᾷ μονομερῶς ἡ διάσπασι τοῦ ἀτομικοῦ πυρῆνα τῆς ὕλης, πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ ἐξ ἴσου ἡ ἐνοποίησι τοῦ ἀτομικοῦ πυρῆνα τοῦ πνεύματος.

Ἐνας νεοέλληνας διανοούμενος εἶχε παρατηρήσει σὲ κάποιον πανηγυρικό του λόγο γιὰ τὴν 28 Ὀκτωβρίου: «Ὁ ἥρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον ἡ τραγικὴ ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς των ζωῆς ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος οἶστρος τῆς ἱστορικῆς των ἀποστολῆς. Ἐνας Θεὸς μᾶς ἔβαλε στὸ κέντρο τοῦ κόσμου γιὰ νὰ σώζουμε τὸν κόσμο. Καὶ ἀλήθεια τὸν ἔχουμε σώσει κάθε φορὰ πού κιντύνεψε...»

Σήμερα ὁ κόσμος κιντυνεύει καὶ πάλιν ἠθικά. Τιμὴ καὶ δόξα σ' ἐκεῖνον πού θὰ τὸν σώσῃ. Ἡ μικρὴ μας Ἑλλάς δὲν συγκαταριθμήθηκε ποτὲ μὲ τοὺς καταστροφεῖς τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ πάντα καὶ μόνον μὲ τοὺς σωτῆρες του. Ἐχει ἀπευθύνει ὁ ποιητῆς μιὰ λακωνικὴ νότα στοὺς μεγάλους:

*«Κάθε ἄνθρωπος ἐλεύθερος νὰ ζῆ!»
γιὰ τοῦτο πολεμήσαμε μαζὶ
καὶ σκούζει ἀκόμα τῆς θυσίας τὸ αἷμα!
Ἡ Κύπρος οἶς ζητεῖ τὴ Λευτεριά
καὶ τὴν ἀρνιέστε μὲ ἄδικη καρδιά!
Ὡστε ὅλα ὅσα πιστέψαμε ἦταν ψέμα;!»*

Στὸ τραγικὸ αὐτὸ ἐρώτημα, ἐμποτισμένοι μὲ τὸ ἱστορικὸ νόημα τῆς 28 Ὀκτωβρίου, σπεύδουμε ν' ἀπαντήσωμε οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ δικό της θρυλικὸ ἔμβλημα: Ὁχι! Δὲν ἦταν ψέμα ὅσα πιστέψαμε! Ἡ Δημοκρατία, ἡ Ἐλευθερία, ἡ Δικαιοσύνη, ἡ Ἀξιοπρέπεια εἶναι ἰδεώδη ἀθάνατα, εἶναι δυνάμεις ἀκατάλυτες. Θὰ θριαμβεύσουν! Καὶ πολὺ περισσότερο εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ θριαμβεύσουν ἀφοῦ καὶ ἡ νέα δοκιμασία τους διαδραματίζεται πάλιν ἐδῶ στὴ Μητέρα τους Ἑλλάδα!...